

adresu Praha I., Ovocný trh 3. »Všehrd«, s poznámkou, že objednatel reflektuje na cenu sníženou, za sníženou cenu pouze 3.50 Kč.

Z advokátskej komory v Turčianskom Sv. Martine. Advokátska komora v Turčianskom Sv. Martine upozorňuje svojich členov, že i dočasné smluvy treba oznámiť berným úradom v riadnej lehote, ináč nasleduje pokuta. Prípady takýchto pokút sa úžasne množia a preto na žiadosť Generálneho finančného riaditeľstva advokátska komora na túto okolnosť dôrazne upozorňuje.

Literatura.

Dr. Jan Říha: Organisaace státu a státní moci v republice Československé (Sborník »Politika«).

Autor, muž 44letý, má za sebou bohaté zkušenosti praktické a zajišťoval si v našem písemnictví význačné místo úspěšnou činností literární. Prošel výbornou školou u Zemského výboru Kr. Č., kde dosáhl hodnosti zemského rady, byl povolán jako rada k nejvyššímu správnímu soudu a tou dobou je tajemníkem poslanecké sněmovny Národního Shromáždění.

Kromobyčejnou pozornost vzbudila jeho rozsáhlá monografie: O statku obecním (1914, str. 236), ve které podrobil zevrubnému a pronikavému rozboru spletitý a záhadný institut obecního statku podle § 70. obec. zřízení. Projevují se tu všechny výrazné přednosti právního ducha Říhova: imponující znalost ohromného materiálu, zvláště judikativního, literatury, neobyčejná důkladnost, smysl pro vědecké zpracování látky, samostatný, bystrý úsudek. Při nedokonalé pozitivněprávní úpravě výklad otázek pojících se k obecnímu statku naráží na spletitých otázkách veřejného práva ať hmotného ať formálního. Svou monografií o obecním statku představil se Ř. jako zcela vyhraněná individualita právnícká a neváhám prohlásiti, že není v našem písemnictví veřejnoprávním posledních 15 let mnoho prací, které by se mohly monografií Ř. vyrovnati.

Po tomto svém jaksi životním díle obdařuje nás Ř. často svými pracemi. Mezi nimi bych zvláště upozornil na studii »O t. z v. zvláštních výlohách obce«, kde měl Ř. příležitost obírat se subtilními otázkami právními. Překvapovalo, s jakou pohotovostí Ř. se stavěl po převratu k některým otázkám, k nimž podnět zavdávalo naše republikánské zákonodárství. Sem bych zvláště čítal spis (komentář) »Novela k obecním zřízením 1919«, z kterého je patrné, jak minutosním právníkem a znalcem Ř. jest.

Pokud běží o poslední jeho práci »Organisaace státu a státní moci v republice Československé«, jest si autor vědom (srov. pozn. 1.), že pod thema jím zvolené spadalo by veškeré naše veřejné právo: ústavní a správní a že si musil uložit velike omezení pracovního pole, jakož i způsobu zpracování, i na úkor vědecké snad ceny práce, jak sám praví. Ale i tak nutno přiznati, že máme před sebou vědecké zpracování ústavního práva a některých důležitějších partií správní naší organisaace. Velikou předností spisu Ř. je, že přihlíží k souvislým partiím, k nejnovějším našim zákonům, v jejichž labyrintu se pomalu nikdo nevyzná, k zákonům uherským, jakož i že vyčerpává podivuhodně naši literaturu popřevratovou. Jde při tom tak daleko, že pečlivě seznamená i literaturu novinářskou. Tím zachytil — hlavně pro vzdálenější budoucnost — skoro úplně všecko to, co se u nás psalo; je v tom také mnoho literárního braku, na jehož nicotnost, resp. kuriosnost Ř. ne vždycky náležitě upozorňuje. Účel díla vysvětluje, že spisovatel — jak sám přiznává — nemohl přihlížeti vždy k stěžejním pracím státovědeckým (Labandovi, Esmeinovi a j.). Neznám u nás hned tak spisu, který by tak zevrubně obsáhl náš materiál pozitivně právní a literární, pokud běží o právo ústavní. Překvapuje arci, že opomenul na str. 280 Layera. Někde místo Mayer má býti Jiří Meyer.

Ústavní naší listině dostává se někdy výkladů nerozvážných, ba přímo kuriosních. Ř. dovedl si zachovati v celku střizlivost úsudku a přispěl v lektérých bodech k správnému pojmání našeho práva. Uvádím některé doklady:

Na str. 269 n. vystupuje proti názoru, jakoby naše ústavní listina (Ú) byla ústavou oktrojovanou v špatném smyslu slova. Na str. 272 správně tvrdí a dokazuje, že ČSR. není státem spolkovým, protože Podkarpatská Rus »není státem a nikdy jím nebyla«; správně (str. 273) vykládá odst. VIII. § 3. Ú, že pod »zvláštními ustanoveními« je rozuměti i nařízení vládní. Dobře vykládá (str. 281) § III. Ú, že k dávkám veřejným je třeba zákonného podkladu, »třeba ve formě z m o c n ě n í«. Jak sluší vykládati § III. Ú (odst. I.), je patrnó na př. ze zemského zákona českého č. 97 (1899 o samostatných dávkách obecních, jenž byl v z o r e m při stylisaci I. odst. § III. Ú, jakož i z §§ 32. násl. zákona župního z á r o v e ň s Ú vydaného a pro její výklad směrodatného.*) Střizlivost zachovává si spisovatel i při oceňování vázaných listin (str. 303). Dobře se vykládá v textu na str. 320 poměr senátu a poslanecké sněmovny proti Marešovi, jakož (str. 321) je souhlasiti s Ř., že prezident republiky musí podepsati vetovaný zákon, když N. Spr. na něm setrvalo. Sp. měl tamže odmítnouti názor, jakoby bylo možno líšiti mezi prezidentovými připomínkami a výtkami formálními. Souhlasiti je se sp., uvádí-li, které správní úkony nespádají do kompetence stálého výboru podle § 54. Ú (str. 323), jakož i že opatření stálého výboru, k nimž by jinak bylo třeba zákona, nejsou nařízeními z nouze. Sp. dobře postřehuje, že prezidentem republiky nemůže býti volen aktivní župan a okresní náčelník a že písemná poselství prezidentova musí býti kontrasygnovaná. Zajímavě jedná se o právním významu slibu presidentského. Poselství prezidentovo podati jest — to Ř. dobře vykládá na str. 336 — v každé sněmovně zvláště, »poněvadž výpočet společných schůzí jest v § 38. Ú takatívní a poselství prezidentovo mezi nimi uvedeno není« (méně přesně se o téže otázce vyslovuje sp. na str. 314). Správně se vykládá na str. 338 vrchní velitelství branné moci, jakož i § 103. Ú stran amnestie.

Je přirozeno, že ani Ř. nemůže »považovat vládu za pouhou pomocnici prezidentovu, za orgán prezidentovi podřízený, nýbrž... za »orgán prezidentu v mnohém směru koordinovaný, ba kontrasygnací jakousi tutelu nad ním vykonávající.«

Správně posuzuje sp. i sněmovní resoluce (str. 340).

Říhá a zaslňuje, abych se jeho práci obíral zevrubněji i potud, pokud s ním nesouhlasím, resp. mám pochybnosti.

Je zajímavé, že střizlivý Ř., prošlý tak výbornou školou správní praxe, neodolal nebezpečí, v něž upadají tak mnozí státovědci, splichtující právo a politiku.

Ústavní zákony tak rády podléhají politickým influencím, jsouce vy počt ě n y i na z r a k o v ě ú č i n k y. Při porovnání § 1. Ú. Ř. jde na str. 327 tak daleko, že prohlašuje: »nositelem (subjektem a k t i v n ě m), zároveň pak arci též poddaným subjektem (p a s i v n ě m) (vládní a výkonné) moci jest opět lid«. Bylo by lze míti pochybnosti také o názvu spisu »Organisace státu a státní moci v republice československé«. Stačilo by říci: organisace ČSR. Jinak Ř. musí stavěti proti sobě stát a státní moc (stačí srovnati postup práce Řhovy).

Není bez pochybností to, čo vykládá Ř. o t. zv. ústavních právech (svobodách). »V podstatě tento katalog ústavních svobod znamená sotva více nežli program zákonodárce neukládati občanstvu obmezení více, nežli jest naprosto nutno, tedy liberální směr v ústavě a správě státní a jest přičísti na účet zmíněné nepřesnosti díkce, prohlašuje-li ústava jedním dechem řadu svobod a zároveň stanoví nebo ohlašuje možnost jich obmezení«. Nelze se zde otázkou obíratí do podrobností. Stačí proti Ř. uvéstí

*) Srov. nyní můj článek: Příspěvky k výkladu ústavní listiny (Sborník věd právních a státních, 1925).

zejména toto: Význam svobod občanských znamená především omezení zákonodárce obyčejného, jenž sice může po př. takové svobody z dopuštění Ú omezovati (nikoli však úplně a trvale rušiti). Svobody občanské (ústavní) jsou — nejde-li o pouhopouhé programy, hesla — skutečná subjektivní práva oprávněnců chránitelná před nejev. správním (nebo volebním) soudem. Svobody ty znamenají tedy omezení moci výkonné. Ale ony mají také funkci interpretační, resp. derogační. V pochybných případech musíme zákony (na př. živnostenský řád) vykládati spíše in favorem občana, než ve prospěch moci státní (srovn. na př. v tom směru dosah § 108. I. Ú). Co se týče derogační funkce, uznává Ř. sám na str. 290 (proti str. 274), že vyloučení žen z politických spolků »sotva ob stojí před §§ 106. a 128. Ú. Zdá se, že Ř. § 109. Ú. vykládá úzce jen ve smyslu vyvlastnění, ač jde v § 109. o různé věci: omezení vlastnického práva rázu policejního, trestně policejního, o vlastní expropriaci a p. — srovn. u Říhy str. 280 a 281 a na této poznámky k 111. Ú: »ač vymáhání jich lze pokládati za vyvlastnění (!) jen v nejširším slova smyslu.«

§ 118. Ú (svoboda vědy a umění) vykládá Říha tak, že na vysoké škole je možnost »odvolati se do porušení (zajisté jen po stránce formální) této svobody k nejvyššímu správnímu soudu (Sb. 79/1919)«. Zdá se mi, že máme činiti s úzkým výkladem. Zákon 79/1919 pro takové omezení stížnostního práva neposkytuje podkladu (§ 7.). Bylo by možno míti pochybnosti také o tom, jak se vykládá § 113. Ú. Poměr tohoto ústavního předpisu k dosavadním zákonům není tak záhadný, jak se zdá Říhovi a j. Bylo by bývalo vhodné, aby sp. byl zaujal jasné stanovisko k í a m o s n í m u přímo nálezu volebního soudu in causa Vrbenský.

Ř. myslí (str. 312.), že by bylo neústavní, když by na př. v případech § 90. Ú bylo užito formy zákona, nikoli nařízení. Tomuto ústavnímu předpisu tak rozuměti nelze. Jeho smysl je pouze ten, že s t a č í forma pouhého nařízení, nikoli že je možna jen tato forma. Na str. 314., pozn. 115., čteme, že z § 29. Ú plyne důsledek, že nemůže zasedati senát v době voleb do poslanecké sněmovny ani naopak.« To je zcela správné. Ale nelze souhlasiti s dalšími výklady: Ustanovení toto může se snadno ocitnouti v kolísí s ustanovím § 28. (2 a 3), kdy prezident je bez výhrady povinen svolati patrně aspoň sněmovnu jednu bez ohledu na to, může-li současně býti svolána též sněmovna druhá; Říha sám k této větě klade otazník. A právem. Vždyť § 28. Ú důsledně mluví o svolávání obou sněmoven, je to logický důsledek § 29. Ú. § 28. Ú p ř e d p o k l á d á, že o b ě sněmovny m o h o u vůbec býti svolány.

§ 78. Ú (II.) vykládá Ř. tak, že stálý výbor se může po případě i sám ujmouti vlády. Mluví o direktorium poznamenáváje: »nebezpečí oligarchie a možnosti státního převratu vystupují tu zvýšenou měrou«, str. 324, 329 Ř. není se svým názorem osamocen, ale běží o výklad nesprávný. Plyne to už ze systematického zařazení příslušného ústavního předpisu (II. odst. § 78. Ú). Stálý výbor nastupuje ve funkci presidenta republiky, jež t e n t o má podle I. odst. § 78. Ú: určovati, kdo vede vládní věci, pokud nová vláda nebude ustavena. Jako nelze I. odst. § 78. vykládati tak, že by president republiky mohl sám převzítí »vládní věci«, zrovna tak to nemůže učiniti podle II. odst. § 78. stálý výbor; vždyť se tomuto výboru uděluje pouze funkce, aby činil opatření o prozatímním vedení vládních věcí, tedy funkce, vyjádřená v I. odst. § 78. slovy: určuje, kdo (jiný!) vede prozatímně vládní věci. Výkladu Říhovu je na překážku zásada předpisu § 54. Ú: člen vlády nemůže býti členem nebo náhradníkem výboru.

Nesdílím Říhova názoru (str. 331), že rozsah presidentovy imunity není zcela jasně v Ú podán. Nepokládám za spornou otázku, jak se dává sněmovnami souhlas k ratifikaci smluv mezinárodních (str. 349). Mimo smlouvy o státní území (§ 64. I.—1.) stačí pouhé usnesení sněmoven, takže není třeba zákona.

Nedopatřením se na str. 359 tvrdí, že ministerstvo železnic bylo v Rakousku zřízeno zákonem.

Je známo, že Ř. nesouhlasí s tím, že naše republika z důvodů na snadě jsoucích omezila samosprávu územní. Podezřívána jest Ú z ne-přízně k této samosprávě také těmito slovy (str. 372): »Proto snad také ústavní listina nemluví již o samosprávných korporacích, nýbrž pouze o samosprávných svazech.« Svaz a korporace je podle mého mínění jedno a totéž.

Odkud čerpá Ř. oporu pro tvrzení, že župní zřízení zavedlo zásadu dvou stolic (str. 395)? Překvapuje velice (str. 396), že podle Ř. o sou-kromoprávních nárocích proti státu a zemím rozhoduje zemský civilní soud v Praze!! Na str. 353 má patrně na mysli č. 10/1853, nikoli č. 9.

Po stránce jazykové bylo by lze vytknouti některé poklesky na př. str. 306 (stoupenci ... připouští), str. 331 pozn. 148. (motivy zní).

Je přirozené, že v materii tak rozsáhlé a nové mohou se vyskytnouti různé názory. Že jsem se tak zevrubně obíral věcmi, ve kterých s Ř. nesouhlasím, svědčí — znovu zdůrazňuji — o mé veliké úctě, kterou mám k dílu a osobě Říhově.

Je mi opravdovým potěšením, mohu-li bratrské fakultě bratislavské co nejvřeleji doporučiti, aby Dru J. Říhovi udělila veniam docendi pro československé právo ústavní.

V Praze, 11. května 1925.

Prof. Dr. Jiří Hoetz el.

Církev a stát. Napísal Dr. Julius Osváth, Košice 1925. — Recense. Prof. Dr. V. Bušek.

Práce Dra Osvátha vyšel dosud toliko sešit I. (64 str.) a není tudíž možno o ní vysloviti již nyní úsudek konečný.

Stěží však lze očekávati, že v dalších sešitech budou napraveny nedostatky díla, již nyní zjevné: naprosté nepoložení si určitého problému, který by autor chtěl řešiti; nedostatek vědecké metody, nekritičnost, neznalost literatury všeobecné a monografické, nepřihlížení k pramenům, čerpání jen z všeobecných příruček (na př. Kirch, Enchiridion fontium), kompilování z cizích příruček a děl všeobecných.

Již sám nadpis je vadný, příliš široký, nevymezuje dostatečně, o čem autor chce pojednávat. Autor předesílá svojí práci úvod (1—10.), kde opisuje system Emila Chénona, v »Le Rôle sociale de l'Église, Paris, Bloud et Gay, 1921« použitý na vystižení různých typů poměru státu a církve katolické v historii se vyskytujících. (Již v citování titulu díla, které doslova takřka přejímá, jsou dvě tiskové chyby, jimiž se ostatně dílo hemží a rok vydání nesprávně udán 1922 místo 1921.) Autor sice udává Chénona za svůj pramen, jemuž patrně ne vždy porozuměl, přece však je nutno se pozastaviti nad způsobem, jak z 30 stránek Chénonových sestavuje svých šest. Touto »stručností« je kompilátor sveden k chybám, mnohde zásadním. Tak na př. Chénon I. c. 140. praví, že system theokratický se nikdy úplně v historii neobjevil. Osváth počítá epochu Merovejskou, bez tohoto omezení za dobu theokracie. Tím ovšem zkresluje obraz této doby, kdy jen faktický, dík osobní slabosti panovníků dynastie Merovejské (a též posledních Karlovců) vzdělaní biskupové — současně bohatí a mocní úředníci a rádcové království, — strhli na sebe moc v říši francké, zatím co i za tohoto úpadku moci královské zákony, upravující postavení církve ve státě, zůstaly nezměněny a tak církev zásadně zůstala národní, státní a zemskou církví franckou, podrobenou zásahům moci královské, jmenovitě ve své vnější organizaci, jmenováním biskupů, svoláváním koncilů a p. O tom ostatně sám E. Chénon v krásné a snadno dosažitelné své příručce »Historie des rapports de l'Église et de l'Etat du I. au XXème siècle Paris 1913, více než s dostatek se rozšiřuje.

Podobně neporozuměl i autor (str. 6.) výkladům Chénonovým o t. zv. direktně moci papežské. (Opět tisková chyba, Bedřich II. sesazen 1245, nikoliv 1345.) Tato nevychází z názoru, že papež mohl omeziti moc svět-

ského panovníka »keď ju zo stanoviska cirkve hriechne používal, ba mohli ju aj zrušiť«, nýbrž z toho, že (moc duchovní), meč duchovní je Bohem sväten cirkvi a tato jím též vládne, zatím co (moc světská) meč světský, je sice v rukou králů a vojínů, avšak ve prospěch cirkve a na pokyn a podle vůle kněze, cirkve, má býti používán. Sluší pak se, aby meč světský podléhal meči duchovnímu, neboť on této slouží, podle zásady »infima per media in suprema reducuntur«. Hřích moci světské, knížete (ratio peccati) je pouze příležitost, kdy cirkve spravedlivě zakročuje proti nositelům moci světské, ne však pramenem práva k tomuto zakročení. Toto plyne ze zásadního přímého poddanství meče světského pod meč duchovní. Osváth tu nepochopil, neznaje subtilního myšlení středověkého a zjevně ani v originálu nečetl snadno přístupnou bullu »Unam sanctam«, Bonifáce VIII., teorii o »potestas directa« a nevědomky za ni vydává teorii o »potestas in directa«, jak Bellarminem, Disputationes de controversiis fidei christianae, — III. controv. lib. V. De potestate pontificis temporalis, v 16. stol. byla formulována. Bylo by ovšem omylem se domnívat, že podobně konfuse se dopustil i autor, z něhož Osváth podává stručný výťah, E. Chénon, který na str. 144. a sl. dobře rozlišuje základ teorie o »moci přímé« od teorie a »moci nepřímé«. Osváth přirozeně opomenul převzítí od Chénona též velmi důležitou zmínku o představách feudálních, které tyto teorie tehdy ovládaly a císaře jako vasala papežského si představovaly. (Chénon I. c. 146.).

Více než pozoruhodné je, když Osváth (str. 7.) praví: »Pozostáva ešte preskúmanie (?) tretieho a štvrtého spôsobu riešenia«, zvláště když čteme E. Chénona (I. c. 149): »Il ne reste plus qu'a choisir entre les deux derniers des rapports de l'Eglise et de l'Etat«, — Osváth sice se netají výslovně udáváje stránky Chénona, ze kterých pořizuje výťah, odkud čerpá, avšak způsob, jakým tak činí, jak shora citovaná věta ukazuje, je více než nezvyklý. Hned na to cituje proslulou a snadno přístupnou v různých edicích listin Lva XIII. encykliku tohoto »Immortale Dei« bez udání pramene, přirozeně že Chénon I. c. 151 sl., při tom však, právě že podává závěry Chénonovy z textu encykliky a ne svoje z textu, zanechává nás v nejistotě, kde končí zásady encykliky Lva XIII. a kde již navazují závěry Chénon-Osváthovy: tak jmenovitě, ještě zcela v duchu Lva XIII. (str. 7., předposlední odstavec) dospívá k závěru, že podle Lva XIII. je »žiaducná pokojná dohoda medzi oborom pôsobnosti cirkve a štátu.« Bezprostředně však na to pokračuje již Osváth: »keď je to ale nemožné, o tom dľa učenia cirkve, rozhodné slovo prináleží cirkvi a nie štátu«. Závěr to, který v takovéto konciznosti nikdy oficielně kurii nebyl vysloven, problém vysoce delikátní, který kurie přenechala otevřeným hádkám teoretiků. Třebaže i my souhlasíme s Chénon-Osváthem, že nezbytně k těmto koncům zásady kurie o poměru štátu a cirkve vedou, přece musíme protestovati proti způsobu, který vydává za učení cirkve to, co je jen učením doktríny a před čím cirkve dosud jako před otevřeným problémem se vždy zastavila, omezujíc se na zavržení konkrétních zjevů jí nemilých.

Považují za zbytečné odmítati názor Osváthův (str. 9.), že rozluka je »vyjádření se strany štátu, že nemá žádného zájmu na náboženství«, že je to »zapření víry«, »atheismus«. Že při rozluce jde o poměr štátu k cirkvi a nikoli o poměr štátu k náboženství, je dnes známo každému laikovi. Autor zjevně nezná stěžejní práci Rothenbüchero, Die Trennung zwischen Staat und Kirche, 1908, Friedbergovu, Die Grenzen zwischen Staat und Kirche, 1872 a Hinschius v Marquardsen, Handbuch d. öffentl. Rechts d. Gegenwart I. 1887, bez nichž mimo jiné je vyloučeno vůbec o poměru štátu a cirkve co vážně psáti.

Zdržel jsem se déle u úvodu Osváthova jen z toho důvodu, že v něm právě nevědecká a kompilační metoda jeho tak jasně se projevuje.

Následuje kapitola o cirkvi a státě v starém věku (10—27). Nechci mluvit o vhodnosti tohoto nápisu pro kapitolu, která mluví o náboženství

(o církvích tu vůbec nelze mluvit) u Indů, Egyptanů a Židů. Je vůbec pochybné co — jinak jistě poutavé — líčení o náboženství indickém a egyptském má činit v knize, líčící poměr státu a církve (katolické), kdyžtž vliv těchto náboženství na organizaci církve katolické, (a o tu přece jde), je pranepatrný, ne-li žádný. Osváthovo stručné líčení teokracie indické a egyptské je tudíž zcela neodůvodněné, nehledě k tomu, že je tu zase nepůvodní, podáváje z druhé ruky, líčení z: Jelinek, Allgemeine Staatslehre 1914, Geffcken, Staat u. Kirche, 1875; Wellhausen, Israelitische u. jüdische Geschichte 1904. Zcela nahodilý výběr autorů zde uvedených, k nimž se ostatně Osváth aspoň otevřeně hlásí, ukazuje, jak nevědecky sbíral své »zajímavosti« z všeobecných děl, a že se neopírá o vlastní hlubší studium.

Tu není divu, že Osváthovi uniká celý problém úpadku náboženství římského před příchodem Kristovým, náboženský indiferentismus pozdního Říma, ono velké hledání jednoho Boha (monotheistické tendence), které lze sledovati ve filosofických proudech té doby a které jsou tolik příznivy proselytismu židovskému. Uniká mu, proč židovství (svým obřadnictvím a nacionalismem) muselo prohrát v boji se šťastnějším křesťanstvím, téže monotheistické, všeobecně citěné tendenci, svou mezinárodností lépe vyhovujícím. Osváth si neuvědomuje, proč římský stát, tolerantní ke všem tolerantním náboženstvím cizím, nezbytně musel pronásledovati monotheistické a tím fatálně zásadně nesnášlivé křesťanství. Osváth (str. 16.) ukazuje, že jsou mu zcela neznámé střežní práce Mommsenovy, Religionsrevel, 1896 a Callewaertovy, o právním základu pronásledování křesťanů (coercitio magistrátská či soudní řízení na základě neznámé nám lex proti křesťanství). Pramenem jeho je tu: Hergenröther, Handbuch (Příručka) der allgemeinen Kirchengeschichte, 1911. Je zcela nesprávné tvrzení (1. c. 17.), že křesťané se organizovali v družstvech »collegia tenuiorum« kdyžtž toto je jen jednou z forem jejich organizací, o nichž ostatně spolehlivých svědectví je pramálo. Autor nezná patrně fundamentální práce Harnackovy, Mission u. Ausbreitung des Christentums i. d. ersten 3. Jahrhunderten; Dobschütz, Knopf, Weiszäcker, a zvl. Sohm, Kirchenrecht 1—2, a j. jsou mu neznámí. Osváthovi vůbec unikl rozdíl mezi pronásledováními II. a III. stol.; ona trvalá a mírná, nedůsledná, důsledek občasných massových projevů nenávisti lidu ke křesťanům; tato ojedinělá, prudká, cílevědomě samotnými císaři proti křesťanství jako státu nebezpečnému novému náboženství namířená. Uniká mu právnicky významné zavedení libellů za Decia (r. 210), které znamenají epochu v pronásledování křesťanů. (1. c. 17—20.) Osváth vůbec se nedotýká problému arianismu k ortodoxnímu náboženství za Konstantina a jeho nástupců, ač právě v něm leží klíč k pochopení vývoje poměru církve a státu od 4.—6. stol. Je nepochopitelné, jak Osváth, který tak pilně sděluje čtenářům, že císař Gracián nechtěl nositi roucho pontifikusa, křesťana nehodné a že r. 382 odstranil ze senátu sochu Viktorie, opomenul zmíniti se o zákonu z 27. II. 380, kterým katolické náboženství prohlášeno za náboženství státní.

Zcela nesprávné je všeobecné tvrzení Osváthovo, že klerus požíval v říši římské privilegia fori ve věcech civilních a trestních, čemuž nikdy tak nebylo. O tom by ho poučily české práce Ottovy, Hennerovy; nejnověji pak Harburgerovy a Lardéovy; taktěž jeho více než stručné líčení immunity církevních se neopírá o velmi četnou literaturu monografickou, z níž bych uvedl jen poslední práce Le Bras-ovy. Aniž by se jen zmínil v svém líčení caesaropapismu východního o cis. Justinianovi, za něhož přece jen tento systém teprve vyvrcholuje, aniž by se slovem dotkl počátku církevního státu a vývoje věroučného primátu biskupa římského, boje biskupa římského s císaři byzantskými v otázkách věroučných, které odcizily východ západu (boj o tři kapitoly) a které (boj o obrazy) definitivně nutí papeže, již dávno jediného ochránce Italie proti Langobarům, (problém roztržení říše, stěhování národů, vznik ariánských národ-

ních státních církví germánských v sousedství universální církve katolické ani nenaznačuje), aby i z důvodů věroučných opustil svého císaře byzantského a hledal nového císaře — ochránce v říši franké, — celý tento komplikovaný problém přechází Osváth (I. c. 27.) kratičkou poznámkou: »ale časom vyvinuly sa isté protivy medzi cirkvou a štátom«.

Také my souhlasíme s tím, že osobnost a učení svatého Augustina je třeba náležitě vyzvednouti pro pochopení středověkého učení církve o poměru ke státu. Je ovšem nemožno tak činiti jako Osváth činí, bez znalosti stěžejních prací Bernheimových, *Mittelalterliche Zeitanschauungen in ihrem Einfluss auf Politik u. Geschichtsschreibung*, 1918 a disertací jeho žáků v Greifswaldu, jimiž pojmy Augustinových »civitas Dei« a »civitas diaboli« byly jasně vymezeny: zvl. M. Schröder »Augustins Ansicht vom christlichen Staat als Glied der civitas Dei«, 1922 Diss. Greifswald.

Je zcela zbytečno obšírně líčiti biografii sv. Augustina (25.—37. str.) se všemi slzami jeho matky Moniky a nymfami a sloupovými síněmi města Thageste a p. j. vnější okolnosti života Augustinova, které nemohou — jak chtějí (Osváth I. c. 28) přispěti k pochopení jeho nauky. — Že nepřispějí, dokazuje sám autor na sobě (str. 37.): Sv. Augustin ve svém spise *De civitate Dei* nezahájil boj proti pohanskému, i v mravech upadlému starému Římu, aniž v něm chtěl vysvětliti, proč se domáhá pomoci od státu proti Donatistům; nikoli, sv. Augustin se brání proti výtkám pohanů, že křesťanství je příčinou pádu Říma, první se pokouší o křesťanskou filosofii dějin a o důkaz, že stát nekřesťanský není pravým státem, t. j. členem civitas Dei.

Zásadně nesprávná je kapitola o Božím státě (37.—40.). Osváthovi splývá obec boží v jedno s církví, obec ďáblova se státem. Augustin nikde se nezabývá otázkou poměru církve a státu, ba ani ex professo nemluví o klericích a laicích. Augustinova obec boží je obec (žijících i mrtvých) v Krista věřících a podle něj žijících (ctnostně, spravedlivě, svobodně), obec ďáblova je toho opakem. Ústředním pojmem Augustinovým, jak právě Bernheim dokázal, je jeho *libertas a pax*; pravá svoboda; proti rex iniquus, král nespravedlivý, který je členem obce ďablový, stojí rex iustus, král spravedlivý, člen a nástroj obce boží.

Bez znalosti těchto ústředních Augustinovských pojmů je nemožno pochopiti, tím méně vykládati jeho civitas Dei.

Nepovažují se za povolána posuzovati správnost či nesprávnost výkladů Osváthových (41.—46.) o filosofii Augustinovské, ač mi není zcela jasno, co tato kapitola s poměrem státu a církve má společného.

Vzhledem k tomu, co bylo shora řečeno, jest zcela nesprávný výklad Osváthův v str. 46.—48. o poměru církve a státu podle sv. Augustina. Tento se nikdy touto otázkou ex professo nezabýval, a je to teprve papalismus (Gelasius, Řehoř Vel., Řehoř VII.), který zásady učení Augustinova doplní učením o papežském primátu jurisdikčním a tak jeho teorie o obci boží ztotožní a převede na církev jako představitele této na zemi. O této přeměně Augustinovských teorií ovšem Osváth nemluví.

Také v kapitole o národních církví Franků se dopouští Osváth četných závažných omylů. Jednak opomíjí rozlišiti dobře periodu merovejskou (do poloviny 8. stol.) od Karlovské. Ona věroučně přejímá katolicismus, organizačně přejímá vzor ariánských církví národních, státních a zemských. Odtud i navazování na římské právo, pokud v ariánské redakci *Breviarium Alaricianum* se zachovalo.

Je nesprávně (str. 50.), že církev se nemohla účastniti ve vojně; sám na str. 52. konstatuje, že biskupové více vojny než bohoslužeb si všímali; pokud jde o privilegia kleru, zůstalo na shora uvedeném stavu římského zákonodárství — až do r. 614 edikt Chlotara II., ostatně velmi sporného výkladu; výtečné práce Nissl, Harburger, Lardé, Dove, o soudnictví církevním tu zřejmě Osváthovi unikly. Autor pomíjí mlčením veledůležité události; r. 754 donace v Kiercy, 774 donace Karla Vel.; vznik

církevního státu; spolek papežství s dynastií Karlovskou; není pravdou, že za Karla Martella (53. str.) ztratí církev francká svůj ráz církve národní; ještě dávno nepřišla doba, že by papež uplatňoval svoji jurisdikci nad církví franckou, teprve v polovině 9. stol. Pseudo-Isidorské dekretály jsou prvním pokusem připravit papežství cestu k universální jurisdikci.

Naprosto nesrozumitelný je poslední odstavec str. 53., svědčí však o tom, že autor si není vědom obsahu moci papežské za doby merovejské. Není pravdou, že papežové povolili, aby jejich právo přešlo na národní synody (str. 54.), nikdy toto právo vlády ještě neměli a teprve budou bojovati, aby proti synodám, lépe řečeno vedle nich, jejich právo jako obecné zákony platilo, což teprve v XI. století se jim zdaří. Není pravdou, že Karel Veliký vyzdvížením na císařství (str. 55.) opouští národní církevní politiku franckou. Nikoli, za Karla říše francká se teritoriálně dobytím Italie rozšíří až za Řím a biskup římský, dosud vyloučený z osudu národní církve francko-merovejské, ježto je mimo stát merovejský, se stává prvním biskupem národní církve francko-karlovské, jako první biskup říše. Jistý rys universalisty papeže v té době souvisí se snahou Karla Velikého vytvořiti světovou říši franckou, království boží na zemi.

Autor, který se slovem nedotkl soukromovlastnického zřízení germánského, ani beneficiálního zřízení doby Karla Velikého a jeho nástupců, ovšem naprostou nesprávně líčí postavení církve v říši francké; tak zvláště str. 61. v otázce osazování beneficií, kde vůbec nesprávně mluví o jura patronatus, tehdy ještě neznámých a teprve Alexandrem III. (1179) a dobou pozdější formulovaných. (Sr. Stutz, Gesch. d. kirchl. Benefizialwesens, 1895. — Wahrmund, D. Kirchenpatronatrecht, 1894—96.)

Jak již to při podobných pracích bývá, bylo by nutno napsati novou knihu, aby vyvracela slovo za slovem chyby, kterých se takřka slovo za slovem autor dopouští. Ač není zvykem kritisovati dílo nehotové, používám úřední příležitosti, abych ostře protestoval proti »obohacování« chudé naší literatury o práci, která, nemožouc naprosto činiti si nárok na práci vědeckou, ani za informativní příručku se nemůže považovati, pro řadu podstatných chyb a mezer, které vykazuje a které ji činí absolutně nezpůsobilou.

Nutno ještě podotknouti, že autor vůbec nepřihlíží k žádné z českých prací, o jeho předmětu jednajícím, Hobzovým, Hennerovým i autora této recense.

JUDr. Jan Šimák: **Československé státní území.** Studie z oboru práva státního a mezinárodního. Bratislava 1924, str. 79. Nákladem právnické fakulty univerzity Komenského v Bratislavě jako sv. 7. Knihovny Právnické fakulty.

Základními prvky každého státu jest státní lid, státní území a státní moc. U států po válce vzniklých a tedy i v našem státě jest proto třeba vyšetřiti, co to jest státní lid a státní území každého státu. Úprava právní o těchto otázkách jest však nedostatečná, vzházejí tu velmi četné pochybnosti způsobené nejen touto nedostatečnou úpravou nýbrž i zasahováním práva mezinárodního (mírových smluv) a odpovědi k nim jsou v judikatuře i literatuře různé. Praktický význam otázek těch jest patrný na příklad z toho, že jde o to, zda správní akty provedené v našem území cizím státem po 28. říjnu 1918 nebo plnění veřejnoprávní poddaného cizímu státu jsou platná.

Tím více však problémy ty lákají poskytující vítanou příležitost k pokusům o to, zda by bylo přece lze tuto nedostatečně upravenou materii uvést na jednotné hledisko a tedy jednotně vyložití. Takovýmto pokusem o výklad pojmu československého státního území jest i práce Šimáková nazvaná:

Československé státní území. Studie z oboru práva státního a mezinárodního.

Název knihy slibuje více, než-li studie sama podává. Autor nelíčí nám československé státní území ve smyslu mezinárodního práva v celém rozsahu, k čemuž by byly mírové smlouvy poskytlý mnohý materiál (uvádím na příklad: pohraniční řeky, letectví v prostoru vzduchovém a p.), nýbrž vytkl si omezenější úkol, ten totiž, jak by problém československého státního území zejména pokud jde o první doby republiky, t. j. do 26. VII. 1921, kdy mír Trianonský nabyl účinnosti (str. 5.) řešil československý soudce, resp. shodně s ním teorie právní.

Autor má na mysli pouze soudce; myslím však, že i správní úředník bude velmi často povolán, aby otázkou státního území se zabýval. Výrok jeho bude ovšem v mnohých případech přezkoumán soudem (nejvyšším správním) a proto z tohoto hlediska možno s otázkou autorem co do subjektu trochu úzce položenou souhlasiti.

Autor (str. 77.) dochází názoru, že třeba lišiti několikere pojmy státního území, a to 1. státní území ve smyslu práva vnitrostátního a contr. státního území ve smyslu práva mezinárodního; 2. státní území ve smyslu právním a ve smyslu právně sociologickém a vyslovuje správný princip, že československý soudce musí vzíti za základ svého řešení jenom pojem státního území ve smyslu právním stanovený řádem právním, československým, že tedy pro našeho soudce nemá významu, v jakém území skutečně náš stát vládne neb jak v mezinárodním právu bylo naše území stanoveno.

Aby autor tento názor zdůvodnil, nejdříve zjišťuje, str. 8. až 37., co to státní území vůbec jest, na to ukazuje str. 38. až 65., jak bylo státní území upraveno řádem československým a jak právem mezinárodním str. 65. až 78., na konec pak v závěru shrnuje svoje výklady ve větu svrchu uvedenou. Práce autorova zasahuje tedy do dvou disciplin vědeckých od sebe rozdílných, práva ústavního a mezinárodního, které se ve výkladu navzájem prostupují a doplňují — ba navzájem podmiňují.

Proto jest tomu, kdo chce spis posuzovati jen s hlediska jednoho práva, nutno v knize shledávati membra disjecta výkladů k jednomu právu se nesoucích; pro autora pak vzhází nebezpečí, že při takovéto hraniční práci nebude dotčený problém dokonale a pro praxi účelně vysvětlen ani s hlediska jednoho ani druhého práva, nebo, že jedno hledisko bude na úkor druhého práva převládati. Tomuto nebezpečí se po mém soudu, pokud jde o právo mezinárodní, neubráníl zcela ani autor, což ovšem se vysvětluje trochu úzce pojatým a nadpis knihy úplně nevystihujícím problémem.

Co do pojmu státního území, autor (str. 9.) uvádí dosavadní definici státního území (prostor, v němž stát vykonává činnost státní, t. j. činnost rozkazovací a donucovací), ale navrhuje definici jinou, totiž prostor, v němž stát vykonává státní činnost bez ohledu na cizí svolení. Nutnost svojí — prý přesnější a širší — definice odůvodňuje autor tím, že činnost rozkazovací a donucovací není činností jen státu vlastní (str. 10.). Německá literatura však mluví všude o Herrschermacht, Herrschaft des Staates a myslí tím onu specificky státní nejvyšší moc, z níž jako důsledek podávají se pozitivní i negativní funkce státní výstosti a tedy i požadavek autorem kladený (o svolení). Formulace autorova není tedy zvláštní předností proti nynější teorii.

Autor liší státní území ve smyslu právním a právně sociologickém. Státní území ve smyslu právním jest prostor, v němž se má prováděti státní činnost, území ve smyslu sociologickém jest území, němž se státní činnost (bez ohledu na cizí svolení) skutečně provádí.

Rozdíl ten autor v zásadě, ale kriticky přebírá z teorie Radnitzkého, Kelsena a Henricha (sr. dodatek str. 27. až 37.)¹⁾ a staví se tak v odpor k platné teorii (sr. pozn. 19.).

¹⁾ Státní činnost s hlediska normativní teorie Kelsenovy a Weyrovy jest výkonem právních povinností státních orgánů. Tyto právní povinnosti

Jako důsledek právního pojmu státního území pak autor uvádí:

a) přivtěli-li si stát nové území, rozšiřuje tím eo ipso místní kompetence svých orgánů, tedy zavádí formálně svůj právní řád (jaký řád to bude materiálně, jest jiná věc, ale formálně jest východiskem právní norma inkorporantova),

b) státní území jsou státem stanovená zcela nezávisle na státu jiném a tedy mohou se postupovati,

c) státní území jest nutná součást právního řádu a úřady právní řád vykonávající mohou tedy přihlížeti jen k tomu pojmu státního území, jak byl vytčen právním řádem.

Theoretické výklady o právním pojmu státního území jsou správně domyšleným důsledkem teorie normativní, kterou autor přijímá.

Sedes celé práce leží v 3. dílu o pojmu československého státního území ve smyslu vnitrostátním. Stanovití, resp. právně vyložití pojem ten vzbuzuje po stránce theoretické vzhledem ke skutečné historii, neúplné úpravě právní a různým aktům mezinárodního rázu a práva veliké obtíže.

1. Fakticky a historicky náš stát vznikal po částech postupně.

a) dne 28. října 1918 byl v Praze prohlášen samostatný stát československý (ne český); vykonavatelem svrchovanosti tohoto státu prohlásil se Národní výbor, kterýž zároveň učinil určité prohlášení jménem československého národa. V několika dnech podrobili se Národnímu výboru v území zemí historických lidem českým obývaným orgány v čl. 3. zákona čís. 11/1918 uvedené. To byla prvá část a základ našeho území,

b) zbývalo území tak zv. smíšené, dále těšínské, slovenské a rusínské. Toto území bylo postupně obsazováno vojensky a tak naší vládě podrobeno,

c) poslední částí našeho území pak jest území r. 1920 inkorporované (Hlučínsko, Vitorazsko a Valčicko),

d) v jednotlivých oddílech celého tohoto území pak byly vzhledem k ustanovení mírových smluv a aktům mezinárodním prováděny různé změny (rozdělení Těšínska, Oravy, Spiše, delimitační úpravy). Jest to tedy pestrý shluk různých událostí časově v různých dobách vzešlých.²⁾

2. Vzhází otázka, zda tento faktický postup při tvoření našeho území opíral se a do jaké míry o předpisy právní a zda nutno vzít v úvahu jen předpisy práva našeho či i předpisy práva mezinárodního, po případě do jaké míry předpisy tyto staly se součástí našeho právního řádu a jakým způsobem. I tu nutno konstatovati velké minus našeho práva. Ústavní listina (§ 3.) našeho území nevymezuje, nýbrž je předpokládá. Jinak jest jen několik málo předpisů v našem právu, z nichž lze názor zákonodárcův o našem území přímo nebo nepřímo vyvoditi. Předpisy ty byly vydány v různých dobách (r. 1918 a 1920) a od sebe zásadně se liší.

Velikou závadou jest rovněž, že nebyly dosud všechny předpisy mezinárodně stanovené o našem území na př. vůči Polsku, Rumunsku uveřejněny ve Sbírce zákonů a nařízení, (ačkoli by tam jako podklad našeho státu jistě náležely) a že i četné oficiální projevy orgánů našeho státu při plebiscitu a p. jsou těžce dostupny, ačkoli při výkladu pojmu státního území

musí býti v právním řádě určeny co do subjektu, objektu, místa a času. Určení právních povinností státních orgánů co do místa nazývá se místní kompetencí a souhrn všech kompetencí místních stanovených pro orgány státní jest státním územím v právním smyslu. Charakteristikou jeho jest jediné, že kompetence ty byly stanoveny bez souhlasu státu cizího; naproti tomu jest zásadně lhostejno, kde poddaní mají plniti svoje povinnosti, resp. kde určité právní skutečnosti mají nastati.

²⁾ Jest velmi litovati, že nemáme dosud přesného historického a soustavného vyličení, jak náš stát fakticky po převratu se utvařoval. O obsazování Deutschböhmen pojednal Cajthaml-Liberté: Sláva a pád provincie Deutschböhmen Ústí n. L. 1924.

dle našeho řádu mají nesporně význam důležitý jako neocenitelná pomůcka interpretací.³⁾

Vzhledem k všem těmto obtížím jsem názoru, že vydání všech těchto pramenů jest nutným předpokladem, aby bylo lze k problému státního území vědecky a definitivně přistoupiti. Jestliže Šimák se této práce podjal, umožnilo mu to zajisté jeho postavení úřední v ministerstvu věcí zahraničních.

Shrneme-li názory autorovy, tož skládá se naše státní území ze tří částek.

I. Zemí historických, II. území náležejícího dříve k Uhrám, III. z území inkorporovaných a každá částka stala se naším územím na různém podkladě a v různou dobu.

Ad I. Země historické tvoří součást našeho území ve smyslu právním již od 28. října 1918 a to na základě našeho právního řádu, do něhož bylo prý mlčky převzato všeobecné přesvědčení našeho lidu, že země historické (kdysi český stát) jsou v celém rozsahu svým státním územím. To se podává zajisté i z toho, (ač to autor neuvádí), že naše zákonodárství hned na počátku své činnosti o Slovensku sice opatření učinilo v § 13. zák. 64/18, nikoli však o zemích historických, což nasvědčuje tomu, že obsazování německých částí zemí historických pokládalo za pokořování odboje uvnitř svého státu. Na tom stanovisku stojí i předpisy našeho státu (sr. str. 42 a 43); odchylné předpisy na př. § 1. nař. 379/19 jsou rázu výmínečného a mohou býti vloženy i bez újmy našeho základního názoru.

Při tomto stanovení území zemí historických byla prý mlčky předpokládána podmínka, str. 59 »pokud země ty budou našemu státu přiřknuty mocnostmi«. Autor podmínku tu pokládá za resolutivní, ale pak by bylo lépe ji formulovati »jestliže a pokud nám nebudou mocnostmi oderčeny.«⁴⁾

Autor účinky změn těchto retrotrahuje rovněž ke dni 20. července 1920, kdy nabylo účinku základní rozhodnutí mocnosti, z něhož delimitační komise vyvozuje svou působnost, str. 64. Skutečný stav tomuto právnímu názoru nevyhovující vykládá autor opět jako delegaci správy, kterou náš stát druhému státu udělil. Dle toho tedy území těšínské nám náležející odjakživa patřilo nám a náš stát má tu nárok na daně a pod.

Ad II. V území dříve uherském třeba lišiti

1. Slovensko,
2. Území plebiscitní (Orava, Spiš),
3. Podkarpatskou Rus.

³⁾ Podobná kniha česká jako jest Epsteinova Verfassungsgesetze by byla velmi prospěšná.

⁴⁾ Podmínka suspensivní by měla za formulace autorovy v zápětí, že území nám nepřijímané nám nikdy nepatřilo, resolutivní podmínka (za formulace autorovy) by znamenala, že přijímané území státu ztrácíme. To má význam pro Těšínsko, jež bylo nesporně součástí zemí historických a tedy naším územím a jež bylo pak usnesením rady ze dne 20. července 1920 rozděleno. Splněním resolutivní podmínky, t. j. oderčením východního Těšínska část Polska postoupená přestala býti naším územím a to ode dne splnění podmínky, ex nunc str. 60. Poněvadž však plebiscitní komise i před 28. červencem 1920, t. j. od února 1920 i po tomto dni v Těšínsku ještě vládla (ba podle autora plebiscitní území tvořilo mezinárodně samostatný stát, str. 63.), pokládá autor plebiscitní komisi po čas její vlády za našeho delegáta a naším právním řádem zmocněného k dočasné správě plebiscitního území. Bylo by zajímavý znáti instrukce a pokyny naší vládou úřednictvu v území plebiscitním vydané. Dne 20. července 1920 bylo naše území v Těšínsku proti Polsku definitivně určeno, ale určení to stalo se pod suspensivní výminkou (str. 60.) stanovení hranic delimitační komisí. Skutečně byly menší změny v hranicích území toho dodatečně způsobeny (str. 64.) přesným určením hranic, jež provedla delimitační komise.

Ad 1. Slovensko, t. j. území hornouherské obývané Slováky stalo se naším územím rovněž na základě všeobecného přesvědčení našeho lidu, které se stalo součástí našeho právního řádu, že Slovensko náleží do našeho státního území, str. 41., ale území to se stalo naším územím jen v těch hranicích a v těch momentech, jak bylo vojensky obsazováno, str. 48., kdy se octlo v zázemí linie našich vojsk, str. 45., a kdy tedy náš stát v něm začal nutně svoji činnost rozvíjeti (materiálně sice zásadně dle norem uherských, formálně však na základě našeho práva). Obsazování autor str. 46. posuzuje obdobně jako válečnou okupaci, str. 46., ačkoli jest tu již v základu podstatný rozdíl; válečná okupace jest institutem práva mezinárodního, osazování Slovenska bylo přece aktem vycházejícím z našeho právního řádu. Autor shoduje se tu str. 49. a 50. s Nejv. spr. soudem, který opíraje se o znění § 13. zák. 64/18 vyslovuje, že státní území slovenské vznikalo postupně, jak naše vláda to které území do své správy vezme, liší se však od něho tím, že pokládá za vzetí do správy již samu vojenskou okupaci a ne teprve nastoupení župana v úřad. Po mém soudu znění zákona »vezme do správy«
nasměřuje více názoru spr. soudu. Zde tedy zůstávají v platnosti akty maďarského státu provedené v jednotlivých župách dříve, nežli byly župy ty obsazeny a župan v nich nastoupil úřad; na př. udělení koncesse, povinné příspěvky uherského státu a pod.

Ad 2. Ovšem i území slovenské (do správy naší vzaté) jest naším jen pod resolutivní podmínkou, že nám bude přičteno mocnostmi, resp. lépe, že nám nebude oderčeno. Jakmile ta se splnila, jest obsazené území slovenské definitivně naším a to ex tunc od doby obsazení. Jestliže podmínka nebyla splněna a území nám bylo oderčeno, (a to se týká Oravy a Spiše, str. 62.), jež jsme svého času celé až k hranicím haličským obsadili, pak jest území naše zmenšeno a to od výroku mocností tedy ex nunc.

Až do té doby náleží na př. daně nám. O území plebiscitním na Oravě a ve Spiši, plebiscitní komisi a delimitaci platí totéž, co bylo řečeno ohledně Těšínska. Zajímavé výklady Krčmářovy v Zahraniční politice 1924 a Spiegelovy v Zeitschrift für öff. Recht 1924 o sporu o Javorinu nebyly použity.

Ad 3. Otázku, kdy a jak se stala Podkarpatská Rus naším územím, řeší autor stejně jako u Slovenska (sr. pozn. 75.), ačkoli jest pochybno, zda se zákon čís. 64/1918 na Podkarpatskou Rus vztahuje. Fakticky jsme obsazovali Podkarpatskou Rus vojensky od počátku r. 1919 na základě zákona čís. 64/1918 vzhledem k tomu, že domácí i američtí Rusíni si připojení k naší republice přáli — a to v hranicích, jež byly stanoveny radou v Paříži proti Slovensku v listopadu 1918 a proti cizině 12. července 1920, ale obsadili jsme území zase pod resolutivní podmínkou, že nám bude mocnostmi přičteno, resp. nebude oderčeno. Smlouvou St. Germainskou z 10. září 1919 bylo připojení Podkarpatské Rusi uznáno a území Podkarpatské Rusi jest od doby obsazení a v mezích jeho postupu naším státním územím definitivně.

O výminkách delimitací způsobených platí totéž co ohledně Těšínska. Ovšem poměry byly tu vzhledem k zdoluhavému a tuším v 6 etapách prováděnému odchodu Rumunů velmi komplikované a bylo by velmi účelno příslušný úřední materiál o tom zpracovati.

Ad III. Inkorporované území stalo se naším územím dle našeho právního řádu a to prý pod suspensivní výminkou, že nám budou mocnostmi přičtena, str. 59. Tato podmínka jest ostatně vyslovena v inkorporačních aktech samých slovy »v mezích, které budou na základě uvedených mírových smlouvy a podle jejich ustanovení definitivně určeny mezinárodní komisí«
(§ 1. zák. 76/20); »v hranicích, které budou definitivně určeny mezinárodní komisí na základě uvedených mírových smlouvy a podle jejich ustanovení«
(§ 10. O. s. v. 450/20).

Přičtenutí to nabylo prý účinnosti momentem, kdy mírové smlouvy nabyly účinnosti, t. j. 10. ledna 1920 a 16. července 1920. Ale po mém

soudu a vzhledem k str. 75. nutno uznati za rozhodný teprve ten moment, kdy náš stát s vým př ed p i s e m na území ta rozšířil svou svrchovanost, resp. kdy předpis ten nabyl publikací účinností, t. j. u Hlučinska 13. února 1920 a u Valčicka a Vitorazska 31. července 1920 (sr. také § 1. zák. v den inkorporace).

Autor zcela správně rozlišuje jednotlivé části našeho státu a zjišťuje různé doby, kdy se staly naším územím (In concreto to bude na Slovensku a v Podkarpatské Rusi někdy velmi nesnadno zjistiti, ale to jest již věc skutková). Pokud tu určité předpisy našeho právního řádu jsou, nutno se jimi bezpodmínečně řídit i jsou jediné rozhodny (sr. ad II. a III.); ovšem v četných případech tomu tak není a tu autor, aby vyložil právní stav a aby se nemusil uchylovati k normám práva mezinárodního, uchyluje se k fikcím výminky a delegace, jež prý v našem právním řádě mlčky jsou předpokládány. Jsou to konstrukce trochu smělé, ale v každém případě lze s autorem v tom souhlasiti, i že náš právní řád v zákoně čís. 11/1918 a 64/18 uznal země historické a Slovensko i Podkarpatskou Rus za součástky našeho právního území státního i že dále — ovšem rozšířením podmínek vylovených v § 1. inkorporačních předpisů na ostatní území — se tak stalo pod podmínkou, že nám toto území bude mocnostmi přiknuto. Institut delegace pro plebiscitní území a území delimitační lze pak označiti za jakýsi pokus vyložiti právoplatnost aktů cizích na našem území.

Po stránce konstruktivní tedy výklady autorovy snaží se nesnadné poměry celkem uspokojivě vyložiti. Ony zároveň umožňují vyložiti územní změny nastalé po 6. březnu 1920, t. j. po účinnosti ústavy tak, že není k nim třeba ústavního zákona.

Bylo by velmi zajímavo zjistiti, jak cizí literatura, jež přece měla před sebou stejné poměry při dělení Horního Slezska nebo za plebiscitu šlezvického se k těmto otázkám stavěla.

Jedna obtíž tu však zůstává, které jest si autor dobře vědom a to § 1. zákona ústavního čís. 236/20 a zákona čís. 354/21. Jak Hlavička (str. 51.) prokázal, oba tyto předpisy nesporně mají za podklad názor, že celé nynější státní území (mimo území inkorporované) jest již od 28. října 1918 naším státním územím. Názor ten nesporně ovládá naše zákonodárství od 16. července 1920, jest vysloven v ú s t a v n í m zákoně a poněvadž se opakuje i v zákoně čís. 354/21, nemůže býti (jak autor tvrdí, str. 55.) pokládán za výminku. Vzhledem k tomuto stavu věci nutno uznati, že zákonodárce náš měl o pojmu státního území v různých dobách různé názory a že pozdější názor mluví pro vznik státu československého v území historickém i slovenském i Podk. Rusi (tedy mimo země inkorporované) od 28. října 1918. Autor správně poukazuje na veliké obtíže, jež názor ten způsobuje uspokojivému výkladu o právní platnosti aktů po 28. říjnu 1918 na př. na Podkarpatské Rusi od cizího státu předsevzatých — ale nesnáze ty může odstraniti buď jen nový ještě komplikovanější výklad anebo, jak Hlavička žádá, zvláštní zákon.

Autor si vytkl v úvodě str. 6. jako úkol své práce vyložiti, jak by československý soudce řešil problém státního území a došel, str. 78., k názoru, že soudce při řešení tom může a smí vycházeti jen z práva vnitrostátního nikoli tedy z práva mezinárodního. Proto jest prý vlastně z b y t e č n o, str. 66., se v otázce státních hranic i mezinárodním právem zabývati. Přes to autor pokouší se v poslední kapitole svého spisu objasnit problém státního území »v základních rysech« i s hlediska práva mezinárodního a to, jak uvádí str. 66., z toho důvodu, že oba právní řády (vnitrostátní a mezinárodní) tvoří sice celky na sobě navzájem nezávislé, ale že v málokterém systému práva státního i mezinárodního jsou obě dvě základní konstrukce o poměru práva vnitrostátního a mezinárodního důsledně provedeny, což zejména platí o pojmu státního území, »pokud vůbec se tak stalo«. Autor přikloňuje se ke konstrukci dualistické, str. 66., »jako jedině odpovídající skutečným poměrům«, ač na př. § 106. naší ústavy

a rovněž i ústava německá čl. 4. (rakouská čl. 9.) vybízely k bližšímu studiu o poměru obou řádů. (Sr. *Annalen des deutschen Reiches* čís. 3./4. ročník 1921/22.)

Rovněž autor nikde blíže neuvádí nějaké doklady takovýchto neřešitelných kolísí, ba spíše naznačuje, že v oboru státního území takových nedůsledností tu často ani nebude. A jest proto s podivem obava autora, že by soudce náš mohl být při řešení problému státního území sveden k přešinití se na hledisko mezinárodní.

Trest vývodů autorových o státním území dle práva mezinárodního jest tato: Mezinárodní právo, str. 67., jest právo smluvní, t. j. obsahuje normy, jež pak jednotlivé smluvní státy jsou povinny ve svém právním řádě skutečně vydanými normami zavést.

Vzchází otázka, zda jest v mezinárodním právu nějaká (smluvená) norma, jež by zavazovala státy, jak mají svoje státní území stanoviti. Autor nachází pro dobu míru jen 2 normy a to str. 71.

1. Státy nemají svá státní území stanoviti tak, aby se vztahovala na státní území států druhých, které uznaly.

2. Rozšíření státního území mezinárodním právem uznaného lze provésti jen na základě *cesse*.

Norma sub 2. jest vlastně jen logickým důsledkem normy sub 1., str. 71., norma sub 1. pak jest obsažena ve smlouvě o uznání státu, kterou smluvní státy se zavazují šetřiti své existence a tedy i státního území, str. 68.

Tyto 2 normy jsou zároveň podkladem pro nauku autorovu, str. 72., že jsou pouze 2 způsoby, jak se státního území dle práva mezinárodního nabývá, a to:

a) jde-li o stát docela nový, mezinárodní uznání,

b) jde-li o rozšíření, resp. zmenšení stát. území státu již mezinárodně existujícího, *cesse*, a že na tyto 2 způsoby lze všechny ostatní v theorii mezinárodního práva uvedené způsoby nabývací uvésti. (Sr. pozn. 133. a Oppenheim, *Mezinárodní právo*, díl I., sr. 1., str. 326. qq.) Z této theorie pak autor prokazuje, že, vyjadřují-li se mírové smlouvy (St. Germainská čl. 58., odst. 2., Trianonská čl. 52., odst. 2.), jakoby náš stát celého státního území nabyl na základě *cesse*, jest to výraz v tomto směru právnicky nesprávný a neodůvodněný, str. 74. (Náš stát československý tu nebyl a nemohl proto dříve země historické nebo Slovensko uznati za částí Rakouska a Uherska.) Pravá *cesse* tu jest pouze, pokud jde o území inkorporované, str. 75., poněvadž náš stát uznával je za součásti Německa, resp. Rakouska. *Cesse* ta nabyla prý mezinárodní účinnosti ovšem tím dnem, kdy příslušné smlouvy mírové nabyly účinnosti. Jelikož však autor uznává, str. 75., že *cesse* zakládá pouze *jus ad rem*, nikoli *jus in re* a že tedy stát, který nabývá (*cessionář*), musí si území cedované výslovně přivtělit, tedy rozšířiti na ně svoje kompetence, těžko souhlasiti s autorem, že inkorporace spadá v jedno s perfekcí mírových smluv (str. 75.) a nutno spíše uznati, že náš stát tak učinil teprve inkorporačními akty, kterými suverenitu na území cedovaná rozšířil, to jest u Hlučínska dnem 13. února 1920, u Valčicka a Vitorazska dnem 31. července 1920 (kdy příslušné akty publikací nabyly účinnosti).

Od uznání státního území autor liší stanovení demarkační čáry, t. j. stanovení prostoru, na kterém jsou dotčené státy mezinárodně zavázány nevykonávati své správy, str. 76., tedy nečiniti z toho prostoru území ve smyslu právně sociologickém. Na Slovensku a patrně i v Podkarpaťské Rusi vytýká autor tu zajímavost, že státní území demarkační čarou proti cizině ohraničené jest státním územím ve smyslu právním i sociologickém, str. 77.

České právo, roč. VII., čís. 3.: Dr. Ant. Basch: Prof. Dr. Josef Gruber †. JUC. Karel Pošva: *Exceptio plurium concumbentium*. — Čís. 4.: Dr. V. Svoboda: Druhý vědecký sjezd československých právníků v Brně. Dr. Em. Liska: Dávky za úřední úkony ve věcech správních.